

9. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>

10. Панадій О.П. Наукові підходи до класифікації оборотних активів / О.П. Панадій // Облік і фінанси АПК. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1305/35/>.

11. Партин Г.О. Фінанси підприємств : навч. посібн. / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання", 2006. – 540 с.

12. Пельтек Л.В. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства / Л.В. Пельтек, С.М. Писаренко // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. – 2010. – № 1(5). – С. 43-49.

13. Пігуль Н.Г. Аналіз стану оборотних активів вітчизняних підприємств / Н.Г. Пігуль, Л.В. Назаренко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 333-342.

14. Соколова Е.О. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства / Е.О. Соколова, Г.С. Козак // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – Сер.: Економіка і управління. – 2012. – Вип. 21-22(2). – С. 216-221.

15. Соляник Л.Г. Обороти засоби промислового підприємства: оптимізація управління : монографія / Л.Г. Соляник; за ред. О.С. Галушко. – Дніпропетровськ : Вид-во НГУ. – 2009. – 239 с.

16. Филипенко О.М. Сучасні підходи до визначення сутності та складу поняття "оборотні активи" / О.М. Филипенко, М.В. Стаднік // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 1. – С. 50-56.

17. Філатова З.В. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства / З.В. Філатова, А.Г. Ротанова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 29. – С. 330-335.

18. Чубка О.М. Державна політика стимулювання кредитування оборотних активів у корпоративному секторі / О.М. Чубка // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.6. – С. 314-319.

Коць О.О., Цикайло М.А. Эффективность использования оборотных активов украинскими предприятиями

Раскрыта сущность категории "оборотные активы" и предложена авторская трактовка данной категории. Приведена информация об обеспеченности украинских предприятий оборотными активами и их структуре. Проанализирована эффективность использования оборотных активов на предприятиях Украины. Обнаружена взаимосвязь между эффективностью использования оборотных активов и финансовыми результатами деятельности предприятий в течение рассматриваемого периода. Рекомендовано выявлять точку экстремума для оборотных активов каждого отдельно взятого предприятия с целью формирования политики управления оборотными активами на уровне предприятия.

Ключевые слова: оборотные активы, эффективность использования оборотных активов, чистая прибыль, взаимосвязь.

Kots O.O., Tsikaylo M.A. The Efficiency of Current Assets Use by Ukrainian Enterprises

The essence of the category of circulating assets is exposed. Author's interpretation of this category is offered. Information concerning the provision of the Ukrainian enterprises circulating assets and their structure is provided. The efficiency of the use of circulating assets on Ukraine's enterprises is analysed. Intercommunication between the use of circulating assets and financial results of enterprises activity during an analysed period is defined. The extreme point for circulating assets of each individual enterprise is recommended to identify in order to form the policy of current assets management at the enterprise level.

Key words: circulating assets, efficiency of the use of circulating assets, net income, interconnection.

УДК 339.9:35.073.53:332.135

Інж. В.А. Кузик – ІРД НАНУ, м. Львів;
ст. викл. В.М. Якобчук – НЛТУ України, м. Львів

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЛОКАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто проблемні питання ролі та значення регіональних локальних ресурсів у відтворювальному процесі, механізмів впливу і дієвості транскордонного співробітництва і місцевого самоврядування на активізацію регіональних (локальних) ресурсів в умовах початку процесу реальної євроінтеграції України та способів диверсифікації складу їх відтворювальних функцій і можливостей підвищення ефективного використання. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення чинного закону про місцеве самоврядування та корегування типу регіональної політики, які повинні бути спрямовані на створення інституційних умов ефективного використання місцевого самоврядування та розвитку транскордонного співробітництва.

Ключові слова: регіон, ресурси, транскордонне співробітництво, регіональна політика, місцеве самоврядування.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У складних умовах фінансової кризи і негативного впливу процесів глобалізації країни ЄС активно використовують транскордонне співробітництво з його основним принципом субсидіарності як механізм для вирішення спільних проблем сусідніх країн.

Не менш важливим, а в сучасних умовах також вкрай актуальним, є залучення транскордонного співробітництва з метою посилення місцевої демократії та підтримки реформ місцевого самоврядування. Адже аналіз сучасного стану сфери місцевого самоврядування в Україні свідчить, що розмежування повноважень усіх рівнів законодавчої і виконавчої влади має тільки контурний характер, тому відсутні єдині "правила поведінки" у взаєминах Центру й органів місцевого самоврядування. Тим часом інститути самоврядування громадян, які спираються на міцні правові, економічні й інституційні основи, є необхідною ланкою єдиної вертикалі управління і слугують гарантом демократичної природи держави, засобом подолання тенденції бюрократизації державної влади і захисту населення від наслідків "тертя" між центральною владою і регіональними суб'єктами. Поза системою інститутів місцевого самоврядування неможливо повною мірою реалізувати вигоди і переваги існуючого устрою держави та ефективно управляти соціально-економічним розвитком на рівні територій.

Особливої актуальності набувають окреслені проблемні питання з огляду на підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. Останнім часом формування системи місцевого самоврядування в Україні отримало певний поштовх. За даними П.В. Ворони, на кінець 2011 р. в Україні було юридично оформлено майже 14 тис. муніципальних утворень, у переважній більшості яких обрано органи місцевого самоврядування. Проте аналіз їхньої діяльності свідчить, що *інститути місцевого самоврядування переважно економічно малопотужні, а їхні можливості впливати на господарську і соціальну ситуацію на місцях дуже обмежені* [5, с. 27].

Подальший розвиток місцевого самоврядування в Україні пов'язаний не тільки з визначенням його функцій і відповідальності, а й з необхідністю залу-

чення економічних ресурсів і інструментів, які забезпечували б його реалізацію. Мобілізація і ефективне використання локальних ресурсів сприятиме дієвості місцевого самоврядування у вирівнюванні соціально-економічних умов розвитку різних регіонів і підвищення якості життя населення України.

Адже тільки реально функціонуюче, а не тільки законодавчо формалізоване, місцеве самоврядування перетворює територіальні утворення з пасивних адептів на активних гравців, які самостійно будують своє економічне і соціальне майбутнє. Одним з інструментів успішного вирішення цієї проблеми могли б бути локальні ресурси прикордонних територій, спільне використання яких сприяє ефективному розвитку транскордонного співробітництва.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Транскордонне співробітництво як один з механізмів забезпечення сталого розвитку і конкурентоспроможності прикордонних територій є предметом дослідження значної групи зарубіжних і українських вчених, серед яких: Ж. Марку, Г. Габбе, П. Еберхардт, А. Стасяк, Й. Зверев, О. Амоша, П. Бєленький, Н. Луцишин, А. Мокій, Н. Мікула, С. Писаренко. У більшості праць цих авторів висвітлюються можливості транскордонного співробітництва у вирішенні проблем територіального розвитку прикордоння і забезпечення зростання життєвого рівня місцевого населення [3, с. 155-160].

Натомість, недостатньо висвітлені питання ресурсного забезпечення вирішення цих проблем, а також питання щодо підвищення ефективності залучення і використання локальних ресурсів територій. При цьому не враховується, що головною особливістю і перевагою ресурсів у прикордонних регіонах є їх неформальне розширення з подальшим "спільним" використанням громадами територіально-адміністративних утворень сусідніх держав. Досі не реалізовано підхід, пов'язаний з інтегрованою оцінкою локальних ресурсів регіональної економіки, не зосереджено уваги на відтворювальній функції нематеріальних активів у депресивних із багатоукладною економікою регіонах. Унаслідок цього такі важливі механізми регіональної політики, як бюджетні трансферти, програми і стратегії розвитку регіонів, залишаються поза системним науковим обґрунтуванням, що знижує їх ефективність.

Метою роботи є виявлення та обґрунтування впливу транскордонного співробітництва на посилення місцевого самоврядування, мобілізацію і ефективне використання локальних ресурсів прикордонних територій, що є особливо важливим в умовах реалізації європейського вектора реформування національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До локальних територіальних ресурсів, які включені в регіональний відтворювальний процес, традиційно відносять ресурси, інституційно пов'язані локальними (територіальними) умовами функціонування (правовими нормами, інфраструктурою, формами власності та системою правомірності й відповідальності регіональних структур управління), які виконують функцію екстерналіїв людського капіталу й облаштування територій [6, с. 103-108].

Диверсифікація складу, а отже, і відтворювальних функцій ресурсів територіальних утворень під впливом процесів транскордонного співробітництва, підвищує цінність унікальних локальних ресурсів регіонів, рівень і можливості

їх ефективного використання у системі національної і світової економіки. При цьому зміні статусу цих ресурсів і їх складу є підґрунтям того, що одночасно з матеріальними їх видами (земля, праця, капітал) *системоутворювального значення набувають нетрадиційні ресурси – нематеріальні активи (інформація, інновації, інтелектуальний, символічний капітал)*. Вони включаються як конкурентоспроможні ресурси в інноваційно орієнтовані сектори суспільного відтворення на регіональному, національному і глобальному рівнях, створюючи не тільки ресурсну, але й інноваційну ренту. Ренти перерозподіляються через канали податкової і міжбюджетної систем між регіонами, суб'єктами господарювання (їх виробниками і споживачами) і державою, яка стає джерелом "економіки розвитку" регіонів, матеріальним ресурсом їх модернізації.

Відповідно до цього, державна регіональна політика, за прикладом ЄС, повинна змінити свою цільову спрямованість і здійснити перехід від розподільчих функцій (наприклад вирівнювання територій за рівнем бюджетної забезпеченості) до тих, що їх розвивають (наприклад залучення таких форм територіальної організації бізнесу, як мережеві, кластерні, міжгалузеві структури, вільні економічні зони тощо). При цьому необхідно створити інституційні умови для включення ресурсів традиційних господарських устроїв (етноекономіки) у сферу впливу економічної інтеграції регіонів [2, с. 434-435; 3, с. 9, 18-19].

У цьому контексті зміст і результати вдосконалення регіонального відтворювального процесу визначаються механізмами інституційного залучення як локальних, так і глобальних ресурсів, акумуляції ресурсів, отриманих ззовні, перетворення територій (регіонів) у конкурентний суб'єкт насамперед у сфері енергетики, транзитного, аграрного і природоресурсного потенціалу.

Очевидно, регіональну власність на ресурси правомірно розглядати як економічну основу прибуткової бази регіону. Ця власність містить бюджетні та інші доходи регіону і його низових ланок, обсяг природних та інших ресурсів, які знаходяться в його розпорядженні (земля, нерухомість, майнові та немайнові права на об'єкти власності, грошові кошти, інформаційні ресурси тощо). При цьому враховано, що державні та регіональні об'єкти державної власності формують базовий відтворювальний ресурс локальних (регіональних) економік. Зростаюча роль інноваційних ресурсів дає підставу для включення до складу об'єктів державної власності на території регіону нематеріальних активів. З огляду на це, доцільною видається розроблення науково обґрунтованих реєстрів нематеріальних активів регіонів, що дасть змогу нарощувати обсяги ресурсів державного і регіонального майна.

Щодо процесів транскордонного співробітництва, то вони неоднозначно впливають на економічні механізми використання та економічну роль локальних ресурсів у відтворювальному процесі. З одного боку, модернізуються інституційні зв'язки регіональних економік, уніфікуючи і стандартизуючи критерії конкурентоспроможності, а з іншого – підсилюють значення унікальності й ексклюзивності локальних ресурсів, включаючи до складу конкурентних чинників товарів (послуг) етнічної складової. Чим вищим є рівень транскордонного співробітництва, тим більшим попитом на світових ринках користуються товари (послуги) з ознаками ідентичності товару [4, с. 89].

В умовах українського бюджетного централізму ключове місце у складі локальних ресурсів регіонів посідають кошти консолідованих бюджетів регіонів (областей). Відсутність комплексного підходу на державному рівні до забезпечення збалансованості бюджетів у розрізі областей, внаслідок недосконалого проведення бюджетної і податкової реформ, призводять до порушення пропорцій у прибутковій частині консолідованих бюджетів регіонів, посилення відмінностей у соціально-економічному розвитку територій, незабезпеченості власними ресурсами бюджетів регіонів і муніципальних утворень і, як наслідок, до неможливості самостійно і в повному обсязі виконувати покладені на них функції. Тому посилюється диференціація регіонів України за величиною бюджетних доходів на одну особу й обсягів дефіциту фінансування, що загрожує втратою регіонами власної господарсько-економічної суб'єктності. Саме тому так необхідно активно задіяти місцеве самоврядування як головного власника і розпорядника *ресурсів насамперед соціальної інфраструктури*.

Адже соціальна інфраструктура безпосередньо забезпечує якість відтворення людського капіталу (житлові умови, заклади освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, відпочинку і розваг тощо). У ст. 2 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [1] як "гарантованого державою права та реальної здатності територіальної громади ... самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України" не окреслює чіткого розподілу функцій *володіння та управління місцевими ресурсами*. Це впливає на вибір напрямів, методів та меж впливу органів місцевого самоврядування стосовно місцевих ресурсів, враховуючи умови їх відтворення і використання. Адже мережа об'єктів соціальної інфраструктури органічно пов'язана з особливістю території, потребами соціально-територіальної спільноти, системою розселення населення. Послуги соціальної інфраструктури мають характер суспільно корисного блага, у відтворенні якого беруть участь як бюджетні (державні) ресурси, так і ресурси домогосподарств і приватних осіб. У цьому контексті ресурси соціальної інфраструктури прикордонної території мають яскраво виражений локальний характер та інтегрують особливості, умови і можливості реалізації насамперед потреб та інтересів не загальногосподарського (державного) значення, а регіонального соціуму [7, с. 214- 215].

Наявні концептуальні підходи в межах ефективного розвитку транскордонного співробітництва вказують на необхідність включення в систему локальних ресурсів прикордонного регіону його інфраструктурних ресурсів. Ці ресурси забезпечують єдність всіх фаз відтворювального процесу на території регіону і в кожній його структурній ланці на основі реалізації їх головної відтворювальної функції – відтворення людського капіталу. Як наслідок, інтегральний результат використання інфраструктурних ресурсів буде відображено у скороченні сукупних витрат відтворення. Дія інфраструктури на економіку прикордонних регіонів зумовить зовнішній ефект, отриманий за рахунок зниження витрат на забезпечення загальних умов ведення господарської, зокрема зовнішньоекономічної діяльності у цих регіонах. Цей ефект виявляється як на рівні системи зв'язків між основними вузлами території (транспортні мережі,

система телекомунікацій, лінії електропередач тощо), так і на рівні здійснюваних суб'єктами господарської діяльності трансакцій.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що чинний закон про місцеве самоврядування не сприяє розвитку форм і напрямів діяльності муніципальних утворень з урахуванням їх відмінностей, оскільки відображена в законі ідея місцевого самоврядування виникла не "унизу" – у районах, містах, селищах, а "нагорі" – у структурах Центру, і поширилася на всю країну без урахування специфіки соціально-економічного розвитку різних регіонів. Це істотно гальмує процеси адаптації економіко-правових інститутів самоврядування до конкретних умов тих чи інших регіонів і територій. Очевидною є суперечність між формально однаковим *правовим статусом* усіх ланок системи місцевого самоврядування і їх різними *економічними можливостями*, що дестабілізує "нижній поверх" української державності та знижує ефективність роботи єдиної управлінської вертикалі країни.

Отже, відмінності регіонів у ресурсній (зокрема бюджетній) забезпеченості, механізмах інституційного залучення локальних ресурсів, сформованих місцевим самоврядуванням, відтворюють асиметричний тип соціально-економічного розвитку регіонів, звужують відтворювальні можливості регіональної економіки, що призводить до втрати регіонами власної господарсько-економічної суб'єктності. Відповідно, державна регіональна політика, побудована на принципах стимулювання і підтримки міжрегіональної конкуренції (що неодноразово проголошувалось у сучасній економічній політиці), містить, високі ризики розбалансованості та дезінтеграції єдиного економічного простору України. Тому адекватною та ефективною в сучасних умовах є регіональна політика, підґрунтя якої становить принцип створення інституційних та організаційних умов для ефективного використання місцевого самоврядування, розвитку транскордонного співробітництва, зокрема кооперації між регіонами, розподілу праці та спеціалізації, економічної інтеграції і науково-технічної співпраці.

Отже, місцеве самоврядування, яке опирається на вже апробовані механізми прикордонного співробітництва, допоможе зменшити в Україні населення країни, диспропорції у розвитку регіонів, зняти соціальну напруженість і підвищити добробут населення.

Література

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", прийнятий 21.05.1997 № 280/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
2. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI ст.: нові пріоритети / М.І. Долішній. – К.: Вид-во "Наук. думка", 2006. – 511 с.
3. Конкурентоспроможність територій: практ. посібн. / А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський, Н. Мікула та ін. – К.: Вид-во "Легальний статус", 2011. – 252 с.
4. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво / Н.А. Мікула, В.В. Толкованов. – К.: Вид-во "Крамар", 2011. – 259 с.
5. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку представницької влади: монографія / П.В. Ворона. – Полтава: Вид-во ПУЕТ, 2012. – 127 с.
6. Розанова Т.Г. Економіка регіона: теорія и практика. / Т.Г. Розанова. – М.: Изд-во МГТУ ім. Н.Э. Баумана, 2004. – 360 с.
7. Садова У.Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку / У.Я. Садова. – Львів: Вид-во ІРД НАН України, 2005. – 408 с.

Кузык В.А., Якобчук В.М. Трансграничное сотрудничество как фактор активизации использования локальных ресурсов приграничных территорий

Рассмотрены проблемные вопросы роли и значения региональных (локальных) ресурсов в воспроизводственном процессе, механизмов влияния и действенности трансграничного сотрудничества и местного самоуправления на активизацию региональных (локальных) ресурсов в условиях начала реальной евроинтеграции Украины и способов диверсификации состава их воспроизводственных функций и возможностей повышения эффективного использования. Обоснованы предложения по усовершенствованию действующего закона о местном самоуправлении и корректировании типа региональной политики, которые должны быть направлены на создание институциональных условий эффективного использования местного самоуправления и развития трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: регион, ресурсы, трансграничное сотрудничество, региональная политика, местное самоуправление.

Kuzyk V.A., Yakobchuk V.M. Cross-Border Cooperation as a Factor of Activation of Local Resources Use on Border Territories

The problems of the role of regional local resources in reproduction process, the mechanisms of support of cross-border cooperation effectiveness, and local governments impact on intensification of the regional (local) resources in terms of the actual start of the process of European integration of Ukraine are investigated. The suggestions for the improvement of existing law on local self-government and regional policy-type adjustments that must be directed to create the institutional conditions for effective use of local self-government and cross-border cooperation are made.

Key words: region, resources, cross-border cooperation, regional policy, local government.

УДК 65.012.8 **Здобувач В.І. Курницький¹ – НУ "Львівська політехніка"**

СТРАТЕГІЇ СТИМУЛЮВАННЯ В ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Подано теоретичну характеристику важелів фінансово-економічного регулювання рекреаційної діяльності у межах територій природно-заповідного фонду. Обґрунтовано пропозиції щодо формування та впровадження стратегій фінансово-економічного стимулювання природно-заповідної рекреації на засадах комплексного підходу до бюджетно-податкового стимулювання розвитку природно-заповідного фонду, а також доцільність введення пільгового періоду при оподаткуванні прибутку від рекреаційної діяльності та переказ його частини на рахунки адміністрації об'єктів природно-заповідного фонду.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, природно-заповідний об'єкт, природно-заповідна територія, фінансово-економічне стимулювання, рекреаційна діяльність.

Постановка проблеми. Природно-заповідна галузь характеризується дещо іншими фінансовими параметрами, аніж відмінні від неї напрямки природоохорони. Зокрема у сфері охорони навколишнього природного середовища, серед джерел фінансового забезпечення домінують власні кошти підприємств, установ та організацій. На противагу цьому об'єкти природно-заповідного фонду фінансуються здебільшого за рахунок бюджетних коштів і насамперед фінансових ресурсів державного бюджету України.

Зрештою такий фінансовий паритет регламентується положеннями профільного Закону України "Про природно-заповідний фонд України". Зокрема, згідно з наведеним правовим документом, фінансування заходів щодо природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, а також ботанічних садів, дендрологічних парків і зоологічних парків загальнодержавного значення здійснюється за рахунок державного бюджету України. Для цієї мети можуть також залучатися кошти бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, позабюджетних і благодійних фондів, кошти підприємств, установ, організацій і громадян.

На відміну від природно-заповідних об'єктів загальнодержавного значення, фінансування заходів щодо регіональних ландшафтних парків, а також ботанічних садів, дендрологічних парків і зоологічних парків місцевого значення здійснюється за рахунок бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів. Так само як у випадку із природно-заповідними територіями, що перебувають у державній власності на місцевому рівні, для фінансування природно-заповідного фонду можуть залучатися кошти позабюджетних і благодійних фондів, кошти підприємств, установ, організацій і громадян.

Окрім фінансового забезпечення безпосередніх природоохоронних функцій, природно-заповідні території та об'єкти повинні належним чином охоронятися. Витрати, пов'язані із забезпеченням режиму охорони заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ та парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, здійснюються за рахунок підприємств, установ, організацій, інших землевласників та землекористувачів, на території яких вони знаходяться. У разі потреби проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду зазначених категорій, можуть виділятися кошти:

- державного бюджету – для територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- місцевих бюджетів – для територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.

Законодавче поле України чітко визначає також правові засади отримання фінансових ресурсів внаслідок провадження господарської діяльності, яка не виходить за рамки правових природоохоронних документів, а також стратегій розвитку природно-заповідних об'єктів. Кошти (зокрема в іноземній валюті), одержані природними заповідниками, біосферними заповідниками, національними природними парками, регіональними ландшафтними парками, ботанічними садами, дендрологічними парками, зоологічними парками, а також підприємствами, установами та організаціями, у підпорядкуванні яких перебувають території та об'єкти природно-заповідного фонду інших категорій, від наукової, природоохоронної, туристсько-екскурсійної, рекламно-видавничої та іншої діяльності в межах заповідних територій та об'єктів, що не суперечать їх цільовому призначенню, є їх власними коштами. Ці кошти не підлягають вилученню і використовуються для здійснення заходів щодо охорони відповідних територій та об'єктів природно-заповідного фонду [1, с. 9-17].

¹ Наук. керівник: проф. М.В. Римар, д-р екон. наук